

LIETUVOS MOKSLO TARYBA

Biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 3, 01103 Vilnius, tel. (+370) 670 32435, el. p. info@lmt.lt

Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188716281

Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai
Lietuvos socialinių mokslų centrui

2021- Nr.
Į 2021-07-08 Nr. 2R-59-
(1.11)

DĖL ILGALAIKĖS MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR EKSPERIMENTINĖS PLĖTROS PROGRAMOS TARPINĖS ATASKAITOS ĮVERTINIMO

Lietuvos mokslo taryba, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. sausio 31 d. įsakymu Nr. V-153 „Dėl Ilgalaikių institucinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros programų inicijavimo, tvirtinimo, vykdymo ir vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2020 m. spalio 6 d. įsakymo Nr. V-1510 redakcija) patvirtinto Ilgalaikių institucinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros programų inicijavimo, tvirtinimo, vykdymo ir vertinimo tvarkos aprašo 25 punktu, įvertino Lietuvos socialinių mokslų centro vykdomos ilgalaikės institucinės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros programos „Veiksmingų baudimo ir kitų valstybės reagavimo į nusikalstamas veikas formų ir priemonių tyrimai“ (toliau – Programa) tarpinę ataskaitą.

Ją, atsižvelgdami į Programos tikslus ir uždavinius, vykdymo laikotarpį, pasiektus rezultatus ir rezultatų sklaidos priemones, kaip yra numatyta Tarybos pirmininko 2021 m. liepos 27 įsakyme Nr. V-302 „Dėl ilgalaikių institucinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros tarpinių ataskaitų pateikimo ir vertinimo“, įvertino išorės ekspertai, pasitelkti vadovaujantis Tarybos pirmininko 2018 m. sausio 29 d. įsakymu Nr. V-42 „Dėl Lietuvos mokslo tarybos ekspertų ir jų veiklos bendrųjų taisyklių patvirtinimo“ patvirtintų Lietuvos mokslo tarybos ekspertų ir jų veiklos bendrųjų taisyklių nuostatomis.

Ekspertinio vertinimo išvadas 2021 m. rugsėjo 20 d. posėdyje apsvairstė ir joms pritarė Tarybos Humanitarinių ir socialinių mokslų komitetas.

Programą siūloma tęsti.

PRIDEDAMA. Ilgalaikės institucinės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros programos tarpinės ataskaitos įvertinimas, 4 lapai.

Pirmininkas

Romas Baronas

Audronė Ašmontienė, tel. 8 618 72953, el. p. audrone.asmontiene@lmt.lt

**ILGALAIKĖS INSTITUCINĖS MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR EKSPERIMENTINĖS
PLĖTROS PROGRAMOS
TARPINĖS ATASKAITOS ĮVERTINIMAS**

1. DUOMENYS APIE PROGRAMĄ

Programos pavadinimas	<u>Veiksmingų baudymo ir kitų valstybės reagavimo į nusikalstamas veikas formų ir priemonių tyrimai</u>
Mokslų ir studijų institucija (programos vykdytoja)	Lietuvos socialinių mokslų centras (buvęs Lietuvos teisės institutas)
Programos trukmė	5 metai (2019–2023 m.)
Laikotarpis, už kurį teikiama ataskaita	2019 m.–2021 m. I pusmetis
Programai skirti norminiai etatai	9,25 norminio etato

2. PROGRAMOS VYKDYTOJAI

Eil. Nr.	Mokslų laipsnis	Vardas, pavardė	Pareigos, etatas
Programos vadovas			
1.	Mokslų daktaras	Simonas Nikartas	Vyresn. mokslų darbuotojas
Kiti programos vykdytojai			
2.	Mokslų daktarė	Rūta Vaičiūnienė	Vyresn. mokslų darbuotoja
3.	Mokslų daktaras	Rokas Uscila	Vyresn. mokslų darbuotojas
4.	Mokslų daktaras	Skirmantas Bikelis	Vyresn. mokslų darbuotojas
5.	Mokslų daktaras	Artūras Tereškinas	Vyriausiasis mokslų darbuotojas
6.	Mokslų daktarė	Agnė Limantė	Vyriausioji mokslų darbuotoja
7.	Mokslų daktarė	Salomėja Zaksaitė	Vyresn. mokslų darbuotoja
8.	Mokslų daktaras	Tomas Rudzkis	Vyresn. mokslų darbuotojas
9.	Mokslų daktaras	Mindaugas Lankauskas	Mokslų darbuotojas
10.	Mokslų daktaras	Darius Pranka	Mokslų darbuotojas
11.	Magistras	Mindaugas Girdauskas	Tyrėjas
12.	Magistrė (doktorantė)	Liubovė Jarutienė	Jaunesn. mokslų darbuotoja
13.	Magistras (doktorantas)	Laurynas Totoraitis	Jaunesn. mokslų darbuotojas
14.	Magistrė (doktorantė)	Sofia Khatsernova	Jaunesn. mokslų darbuotoja
15.	Magistrė (doktorantė)	Greta Skripkutė	Jaunesn. mokslų darbuotoja

16.	Magistras	Justinas Paliauka	Jaunesn. mokslo darbuotojas
-----	-----------	-------------------	-----------------------------

3. ATLIKTŲ DARBŲ IR PROGRAMOS REZULTATŲ ĮVERTINIMAS

Vykdamą programą atlikti svarbūs moksliniai darbai, pasiekti reikšmingi rezultatai. Programa apima platų svarbių temų spektrą, tyrimai atliekami ganėtinai sparčiai, jų išvados remiasi gausiais empiriniais duomenimis. Ataskaitoje minimos tyrimų išvados novatoriškos, jų svarba gali būti pripažinta ir teisinės sistemos praktikoje. Per ataskaitinį laikotarpį numatyti programoje darbai atlikti, rezultatai atitinka programą, o kai kurie iš jų net viršyti.

Kai kurių abejonių kelia tai, kad tyrimo ataskaitoje rezultatais įvardijamos ne atliktų tyrimų išvados, o tik galimybė remiantis atliktais tyrimais „kelti prielaidas“. Mokslinis skepsis yra būtina išvadų pagrįstumo užtikrinimo sąlyga, visgi tyrimai turėtų būti laikomi atliktais tada, kai gauti rezultatai leidžia tokį mokslinį skepsį įveikti.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kai kurie uždaviniai įgyvendinami tyrimais, kurie yra artimi, tačiau ne visiškai atitinka numatytas programos kryptis.

5.1.1 programos kryptyje buvo atlikti net keli probacijos pareigūnų veiklos tyrimai, analizuoti teisėjų sprendimai ir jų veiksniai taikant bausmes ir probacijos priemones smurto artimoje aplinkoje bylose. Tačiau prokurorų, policijos pareigūnų tyrimai nebuvo atlikti. Nors pagal programą jie nebuvo privalomi, tačiau būtų svarbūs ir reikšmingi. Svarbu tirti ne kelias, o visas ar beveik visas Baudžiamojo teisingumo sistemos grandis. Ypač svarbūs atitinkami policijos pareigūnų tyrimai, nes policija yra pirmoji baudžiamojo teisingumo sistemos grandis, kuri reaguoja į nusikalstamas veikas, nuo jos reagavimo labai daug kas priklauso – ar bus užregistruota veika, ar bus pradėtas ikiteisminis tyrimas ir kita. Jei veika neužregistruojama, nepradedamas ikiteisminis tyrimas, baudžiamojo teisingumo sistema neveikia, nusikalstamą veiką padaręs asmuo nėra ieškomas, jam nėra taikomos poveikio priemonės, jis toliau gali drąsiai daryti nusikalstamas veikas, visuomenė patiria žalą.

5.1.2 programos kryptyje buvo atlikti moterų patirčių Lietuvos ir Latvijos įkalinimo įstaigose tyrimai, nuteistųjų iki gyvos galvos teisių problemų ir patirčių tyrimai bei lietuvių emigrantų Jungtinėje Karalystėje bausmės patirčių tyrimai. Šie tyrimai yra vertingi, tačiau siaurai fragmentuoti, jie buvo nukreipti tik į atskiras asmenų, į kuriuos nukreiptos baudimo ar kitos reagavimo į nusikaltimą priemonės, grupes (moterys, nuteistieji iki gyvos galvos, nubausti emigrantai). Manytina, kad svarbu būtų tirti ir pagrindinę, dominuojančią asmenų, į kuriuos nukreiptos baudimo ar kitos reagavimo į nusikaltimą priemonės, grupę – nuteistus vyrus.

5.2.1 programos kryptyje buvo atlikti kanapių naudojimo medicininiais tikslais Lietuvos ir užsienio valstybių lyginamieji teisinio reguliavimo tyrimai, narkotikų kontrolės politikos ir priemonių bei narkotikų baimės žiniasklaidoje tyrimai bei baudžiamosios atsakomybės už disponavimą narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis taikymo problemų tyrimai. Šie tyrimai yra reikšmingi ir aktualūs dar ir tuo, kad šiuo metu Seime svarstomas neteisėto

disponavimo nedideliu kiekiu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti dekriminalizavimo klausimas. Kartu reikia pastebėti, kad ši kryptis pagal pavadinimą orientuota būtent į veiksmingus problemų sprendimus. Veiksmingumas – paveikumas. Poveikio veiksmingumo tyrimams taikoma tam tikra metodologija, eksperimentinės ir kontrolinės grupės ir kita. Be to, tyrimuose svarbu atkreipti dėmesį ne tik į disponavimo narkotikais sukeltų problemų veiksmingus sprendimus, bet ir į tai, kokios priemonės veiksmingai mažina disponavimą narkotikais, nes be disponavimo nėra ir disponavimo problemų.

5.2.2 programos kryptyje buvo atlikti net keli civilinio turto konfiskavimo tyrimai, vartotojų apsaugos nuo savanaudiškų nusikaltimų tyrimai ir reagavimo į nusikalstamą ir deviantinį savanaudišką elgesį sporto srityje priemonių tyrimai. Ypač vertinga ir aktuali tyrimo išvada, kad civilinio turto konfiskavimo taikymas atgal (turtui, įgytam po 2010 m. gruodžio 11 d., kai nepaaiškintos kilmės turto turi ar jį kontroliuoja su sunkiais, korupciniais ar organizuotais nusikaltimais susiję asmenys) tenkintų proporcingumo ir numatomumo reikalavimus. Kartu norėtusi atkreipti programos vykdytojų dėmesį, kad ši kryptis pagal pavadinimą orientuota būtent į priemonių efektyvumo tyrimus. Efektyvumas – tai santykis tarp gaunamos naudos ir sunaudotų išteklių. Tyrimuose ir programos ataskaitoje būtent šiems efektyvumo (programos kryptis) ir veiksmingumo (programos uždavinys) aspektams reikėtų skirti didesnę dėmesį.

5.2.3 programos kryptyje buvo numatyta tirti bausmių vykdymo sistemos efektyvumo, reformavimo ir modernizavimo, resocializacijos priemonių įgyvendinimo, laisvės atėmimo bausmės naudos/žalos klausimus. Buvo atlikti tyrimai, susiję su įkalinimo sąlygomis, resocializacijos ir bausmės vykdymo priemonėmis, probacijos ir bausmių, nesusijusių su laisvės atėmimu, politikos tendencijomis bei kiti. Šie tyrimai yra svarbūs ir vertingi, tačiau tik dalyje tyrimų tiriamas būtent veiksmingumas (žr. programos krypties pavadinimą), kas rodo jų nevisešią atitikimą programos kryptiai, tačiau programos uždavinį „identifikuoti valstybės reagavimo į atskiras nusikaltimų rūšių problemas“ šie tyrimai atitinka. Be to, Kardomojo kalnimo tyrimas išvis neturėtų būti priskiriamas bausmių vykdymo sistemos veiksmingumo tyrimams.

4. VYKDANT PROGRAMĄ PUBLIKUOTŲ MOKSLINIŲ TYRIMŲ REZULTATŲ ĮVERTINIMAS

Programos tyrimai pristatyti daugelyje parengtų publikacijų. Per atskaitinį laikotarpį publikuoti mokslinių tyrimų rezultatai atitinka programoje numatytas vertinimo kriterijų reikšmes ir net jas viršija. Kai kurios jų sulaukusios ir tarptautinio pripažinimo (publikuotos, pavyzdžiui, Routledge leidykloje ar žurnale „Probation Journal“). Ne mažiau reikšmingos, o gal net ir reikalingesnės, mokslo studijos ir monografijos (viena kurių – net 30 autorinių lankų apimties ir tikrai buvo laukiama tiek teisės mokslininkų, tiek teisinės sistemos praktikų bei sprendimų priėmėjų). Puiku, kad programą vykdytys mokslininkai neapsiriboja tik siekiu pristatyti savo tyrimus mokslinėse publikacijose, bet imasi ir ypatingų mokslininko atributų neturintiose, bet labai svarbiose teisinei praktikai ir teisėkūrai publikacijose.

5. PROGRAMOS REZULTATŲ SKLAIDOS ĮVERTINIMAS

Sveikintina puiki, planuotus rezultatus viršijanti programos vykdymo rezultatų sklaida žiniasklaidoje. Nedidelė tyrėjų grupė sugebėjo pateikti net 23 mokslinius komentarus žiniasklaidoje, tai reikšmingai prisidėjo prie to, kad mokslinės išvalgos ir žinios būtų išgirstos ne tik akademinės bendruomenės, teisės praktikų, bet ir plačiosios visuomenės. Taip pat programos vykdymo grupė aktyviai prisidėjo užtikrinant teisėkūros kokybę Lietuvoje, teikdama mokslines išvadas tiek įstatymų leidžiamosios, tiek ir vykdomosios valdžios institucijoms.

6. IŠVADA APIE PROGRAMOS VYKDYMO EIGĄ IR SIŪLYMAS DĖL TOLESNIO PROGRAMOS VYKDYMO

Programa vykdoma tinkamai. Ją būtina tęsti.